

A házasság reformja.

Írta: Gonda József.*

A híres „svéd írónőnek, Ellen Keynek könyvében lapozgatok. Ellen Key a legbátrabb realista a szabad szerelem írói közt, ki tudományos alapokon nyugvó meggyőződésébe beleönti asszonyi lelke tüzes ábrándjait s mély és objektív megfigyeléssel ír a szerelem evolúciójáról.

Szerinte a szerelem a testi és lelki életet egyaránt magába foglaló egységes szenvedély, mely új értékek felmelésére hivatott; ehhez pedig a szerelmi egyesülés belső szabadságára van elsőbbségi szükség. A házassághoz a férfinél legalább 24 évre, a nőnél legalább 20 évre, ép testi és szellemi életre van szükség. A házassághoz kötelező az előzetes orvosi vizsgálat. Erkölcstelennek tart minden szerelemnélküli apaságot vagy anyaságot, minden felelősségnélküli apaságot vagy anyaságot s minden elfajult vagy éretlen egyénnek apaságát, anyaságát.

A válás tekintetéből a teljes szabadságot óhajtja felállítani, kiindulván abból, hogy bármily visszaéléseket hozzon is létre a szabad válás, súlyosabbakat, mint aminőket a házasság hozott, nem hozhat. A házasság, mai formájában és erkölcsrendjében, nyers nemi szokásokig, lélekgyilkosságig, a személyes szabadság megsértéséig sülyedt. Csak az orvoshoz s a bírósági aktákhoz kell fordulni s megkapjuk, hogy mi is az a szent házasság? Szülői, baráti, gyermeki kapocs a mint megszűnik, úgy szűnhetik meg a szerelmesek között az érzelmi kapocs s a modern, finom kultúrájú, intelligens lélek minden idegszála visszaborzad attól a gondolattól, hogy szerelmi érzése idővel bilincscsé válhatik, mely érvényesülésében, szerelmi életében, szellemi, társadalmi és fizikai működésében akadályozza.

A boldogtalan házasságot fel kell bontani; a boldogtalan házasságban élni egészségtelen, erkölcsi mételey, megtiprása a legtisztább lelki érzéseknek. Fel kell bontani az ily házasságot, tekintet nélkül arra, hogy gyermekes-e vagy gyermektelen. Fel kell bontani, mert iszonyúak azok a lelki csatározások, melyek a házasságok társadalmi kényszere következtében szinte, napirenden vannak s amelyekről tulajdonképpen egyik fél sem tehet, mert a differenciák, amelyek a házasság erkölcsi kereteit lerombolták, merőben egyéni természetűek s a házastársak jellemének egyenetlenségéből, intelligenciájuk különbözőségéből, erkölcsi felfogásuk, akaraterejük divergációjából eredőek.

Micsoda örült rendszer ez, mely két egyéniség tekintetében különböző embernek a házassági kényszer örve alatt az életét megmérgezi, örömeiben megkeseríti, otthonát pokollá változtatja. Micsoda erkölcsi törvény az, mely összeköthet két egymást nem értő, talán gyűlölő férfit és asszonyt? Hol van ott a morál, ahol a férfi és nő külön, házasságon kívül, sokszor egymás tudtával és engedelmével, idegen gyönyöröket keresnek és élveznek?

E nyilvánvalóan perverz állapot ellen küzd, asszonytól alig látott erővel Ellen Key s hirdeti, hogy ezeknek az ostoba bilincseknek már a gyermekek érdekében is le kell hullaniuk. Mert kivételes lények ha tudják is viselni egy elhibázott házasság nyúgeit, a házasságból származó szegény gyermekek nem a szülők együttélésének, mint inkább együttthatásának tanúi.

* Mutatvány szerző Semper Idem című művéből.

A szabadválás jogintézményében az lesz a fő, hogy az apa és anya ne a gyűlölet Medúza arcával, de a változhatatlanban való megnyugvással, egyetértésben váljanak el s hogy már a gyermekek érdekében is barátoknak tekintsék egymást. Ez csak tisztán intelligencia dolga s ehhez csak ízlés, emelkedett lélek s okos agy szükséges; elítélendő a legnagyobb mértékben a jó rokonok azon törekvése, mely az egymástól elvált feleket, az egymás iránt való izzó gyűlöletre sarkalja.

Indokolja bölcs filozófiával és tartalommal a házasságban való kényszerű együttlakás természetellenességét. Vannak emberek, kik egész életükön át szerették, imádták volna egymást, ha nem kellett volna akarataikat, meggyőződéseiket, a családi kereteken belül, egymás kedvéért lépten-nyomon módosítani, alárendelni, alakítani. Hiszen a legtöbb esetben, a legtöbb családi boldogtalanság, háborúság lényegtelen nézeteltérésen alapszik s ha a házaspárok között a megrögzött szokásokhoz való konok ragaszkodás nem fojtotta volna meg a boldogságra törekvő nemes ösztönt, a differenciák egy kis belátással, józansággal kiegyenlíthetők lettek volna.

Hiszen nyilvánvaló, hogy csak a kevésbé is ideges egyénekre mily leverőleg hat a megszabott keretekben való mozgás, az örökös függési viszony s egymás szeszélyeinek állandó respektálása. Ez a lelki nyomás azután fojtotta, unalmassá, fárasztóvá alakítja át a legmelegebb családi fészket is s a házassági kényszerrel egybe-láncolt házaspárok kezdik a házasság szokásos kereteit átalakítani, tágítani, hogy azok újabb lelki és egészségi igényeiknek megfeleljenek. És egyszer csak azt veszik észre, hogy egymástól lelkileg teljesen eltávolodtak s nincsen kapocs, ami őket egybetartsa más, mint a törvény, meg az, áldás.

Új házassági jogszabályokat állít fel ezért Ellen Key, mert a meglazult hitvesi szerelmi Kapocs után mi következik egyéb, mint a szeretők jelentkezése, az asszony ingadozása, majd elbukása s a Bartl főhadnagyok boszú-álló lövése. Új házassági szabályok felállítását tervezi addig is, amíg a társadalom a saját maga nevelte kultúrájából ki nem formálódik s önmagától rá nem jön arra a metafizikai nagy igazságra, hogy minden, ami a természeti erőkel ellenkezik, megbosszulja magát.